

УДК 811.111:378.8:82:43:005

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ

Драч А.С.

Запорізький національний університет

Стаття присвячена опису експериментальної перевірки ефективності формування читацької компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами навчальних комп'ютерних програм. Визначено складники експериментального дослідження, розглянуто зміст його етапів; проаналізовано результати отриманих експериментальних даних. Сформульовано гіпотезу експерименту, наведено дані експериментальних зрізів. Представлено методики діагностування компонентів читацької компетентності майбутніх учителів іноземних мов, розроблено процедури визначення оцінок за компонентами та обчислення інтегральної оцінки читацької компетентності, представлено особливості організації експериментального дослідження. За допомогою методів математичної статистики інтерпретовано результати експерименту, які підтверджують висунуту гіпотезу.

Ключові слова: педагогічний експеримент, методи математичної статистики, гіпотеза експерименту, читацька компетентність, навчальна комп'ютерна програма.

Постановка проблеми. Європейський контекст розвитку освіти в Україні спричиняє посилення уваги суспільства до якості іншомовного навчання. Модернізація вищої освіти у контексті Європейських вимог надає нового значення практичному володінню іноземною мовою майбутніх учителів. Підготовка висококваліфікованих фахівців відповідного профілю передбачає володіння ними усіма видами мовленнєвої компетентності. Читацька компетентність серед них займає важливе місце.

Сучасні умови вимагають нових підходів до навчальних технологій. Вирішення цього питання можливо при залученні інформаційно-комунікаційних технологій освітнього призначення, зокрема навчальної комп'ютерної програми (НКП), спрямованої на формування читацької компетентності у майбутніх учителів іноземних мов засобами, що зумовило **актуальність** цієї статті.

Аналіз останніх досліджень. Питанням використання НКП, спрямованих на формування різних видів іншомовної компетентності, займалися: О.І. Каменський, Т.І. Коробейнікова, О.О. Москалець, Я.В. Окопна, С.В. Радецька та інші.

Питання організації та проведення педагогічного експерименту на сучасному етапі стають вельми популярними у науково-педагогічній літературі. Загальні питання його здійснення розглядають у своїх роботах С. Гончаренко [3], Т. Кристопчук [15], Г. Лаврентьева [7], С. Сисоєва [15], О. Пшенична [12] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, проблема формування читацької компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами НКП досі не виступала предметом спеціальних педагогічних досліджень. Дослідники одностайні в думці, що НКП є ефективним засобом комп'ютерного навчання іноземної мові, але поза увагою залишаються формування читацької компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами НКП.

Мета статті – провести експериментальну перевірку ефективності НКП “English for philologists: aspect of reading”.

Експериментальна перевірка ефективності формування читацької компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами НКП “English for philologists: aspect of Reading” здійснювалась згідно з усіма вимогами до організації педагогіч-

ного експерименту, під яким розуміємо науково обґрунтовану систему педагогічного процесу, організовану для перевірки ефективності методів і засобів навчання [14, с. 155].

Опрацювання публікацій присвячених проблемам педагогічного експерименту (С. Гончаренко [3], С. Лаврентьєва [7], О. Пшенична [12]) допомогло організувати власний експеримент, який проводився відповідно до загальноприйнятих фаз педагогічного експерименту: 1) організація експерименту; 2) реалізація експериментальної роботи; 3) опрацювання результатів дослідження та їх інтерпретація.

Значну увагу під час організації експерименту ми приділили навчальній комп'ютерній програмі "English for philologists: aspect of reading" із спеціально створеною підсистемою комп'ютерних вправ. Успішності формування читацької компетентності можна досягти за умов поетапної організації навчання, використання підсистеми вправ НКП у межах груп вправ, що виконуються на передтекстовому (Pre-Reading), текстовому (Reading) та післятекстовому (Post-Reading) етапах формування відповідних знань, вмінь та навичок читання з використанням комп'ютерних вправ на всіх етапах читання.

Метою експериментального навчання була перевірка істинності висунутої гіпотези. Досягнення цієї мети передбачало вирішення таких завдань:

1) визначити об'єкт експериментального навчання;

2) підготувати діагностичний апарат дослідження і розробити процедуру оцінювання читацької компетентності;

3) встановити вихідний рівень читацької компетентності майбутніх вчителів іноземної мови на початку експерименту (констатувальний етап);

4) провести спеціально організоване експериментальне навчання (формульвальний етап);

5) визначити підсумковий рівень читацької компетентності після експериментального навчання (контрольний етап);

6) проаналізувати та оцінити отримані результати і довести ефективність НКП "English for philologists: aspect of reading" для формування читацької компетентності майбутніх учителів іноземних мов;

Об'єктом експериментального навчання є читацька компетентність майбутніх учителів іноземних мов. Згідно з нашим дослідженням, вона включає п'ять компонентів (мотиваційний, інформаційний, когнітивний, інтерактивний, рефлексивний) і десять показників.

Для їх діагностування були відібрані стандартизовані методики і розроблені авторські методики (див. табл. 1). Зазначимо, що всі стандартизовані методики були несуттєво перетворені відповідно до умов нашого дослідження: зміст частини тверджень адаптовано до тематики дослідження, а оцінна шкала була переведена в три градації рівнів (низький, середній, високий).

Важливим для педагогічного дослідження є отримання з оцінок кожного компонента загальної оцінки, у нашому випадку – інтегральної оцінки читацької компетентності ($O_{чит. комп.}$). Для цього ми скористалися процедурою, запропонованою в дисертаційному дослідженні Л. Безкаравайної [1, с. 340]. Відповідно до неї групи з 11 експертів було запропоновано визначити

Таблиця 1

Діагностичний інструментарій дослідження читацької компетентності

Компонент	Показник	Методика	Кількість балів	Оцінка за компонент
Мотиваційний	Зацікавленість у використанні навчальних комп'ютерних програм	Адаптована методика діагностики рівня зацікавленості студентів у роботі на комп'ютері та прийняття діяльності з застосування ІТ як значущої [12, с. 15–17]	$x_1 \leq 40$	$O_{мот} = \frac{x_1 + x_2}{65} \cdot 100$
	Постановка читацької мети і мотивації до читання	Адаптована методика діагностики мотивації учіння студентів педагогічних спеціальностей [7]	$x_2 \leq 25$	
Інформаційний	Засвоєння інформації художнього тексту	Авторські завдання на перевірку засвоєння матеріалів книги	$x_3 \leq 100$	$O_{инф} = \frac{x_3 + x_4}{200} \cdot 100$
	Налаштованість на використання ІТ для читання	Моя інформаційна культура [4, с. 111–115]	$x_4 \leq 100$	
Когнітивний	Пізнавальна активність	Самооцінка здатності до самоосвіти й саморозвитку особистості [16, с. 411–417]	$x_5 \leq 63$	$O_{ког} = \frac{x_5 + x_6}{103} \cdot 100$
	Продуктивність інтеграції в навчальну діяльність	Адаптована методика «Шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема» [17, с. 76]	$x_6 \leq 40$	
Інтерактивний	Читацька обізнаність	Авторська анкета	$x_7 \leq 48$	$O_{инт} = \frac{x_7 + x_8}{102} \cdot 100$
	Читацька творчість	Адаптована методика «Ваш творчий потенціал» [15, с. 72]	$x_8 \leq 54$	
Рефлексивний	Самоаналіз читацького досвіду	Рефлексія читацького досвіду [2]	$x_9 \leq 42$	$O_{реф} = \frac{x_9 + x_{10}}{96} \cdot 100$
	Рефлексія на саморозвиток	Діагностика рівня саморозвитку та професійно-педагогічної діяльності [16, с. 456]	$x_{10} \leq 54$	

місце кожного компонента в структурі читацької компетентності, в результаті чого були визначені вагові коефіцієнти кожного компонента в цілісній читацькій компетентності та отримана формула для обчислення інтегральної оцінки:

$$O_{\text{чит. комп.}} = 0,32 \cdot O_{\text{мот}} + 0,22 \cdot O_{\text{инф}} + 0,07 \cdot O_{\text{коз}} + 0,26 \cdot O_{\text{инт}} + 0,13 \cdot O_{\text{реф}}$$

Експериментальна робота була проведена у два цикли, кожен з яких проводився традиційно – констатувальний, формувальний і контрольний етапи.

На першому циклі до експериментальної роботи було залучено шість експериментальних груп (далі ЕГ) і одна контрольна (КГ). Кількісний та якісний склад цих груп був наступним: в ЕГ1 та ЕГ2 були відповідно 11 і 10 студентів спеціальності «Філологія. Мова та література (англійська)»; ЕГ3 – 10 студентів спеціальності «Філологія. Мова та література (німецька)», які вивчали другу англійську мову; ЕГ4 – 10 студентів спеціальності «Філологія. Мова та література (французька)», які вивчали другу мову – англійську; ЕГ5 – 8 студентів спеціальності «Філологія. Переклад (англійська)»; ЕГ6 – 12 студентів спеціальності «Філологія. Переклад (німецька)», КГ – 15 «Філологія. Мова та література (англійська)». Навчання студентів всіх експериментальних груп здійснювалося з повним або частковим використанням навчальної комп'ютерної програми, а саме: в ЕГ1 передтекстовий та післятекстовий етапи читання художнього тексту здійснювалися за допомогою НКП, а художній текст вони читали в друкованому варіанті; студенти ЕГ2, ЕГ3 і ЕГ4 на всіх етапах (передтекстовому, текстовому і післятекстовому) працювали з НКП; в ЕГ5 і ЕГ6 передтекстовий і текстовий етапи здійснювалися лише з використанням друкованих матеріалів, а післятекстовий – в середовищі НКП. Студенти КГ на всіх етапах розвитку читацької компетентності працювали лише з текстовими матеріалами.

Результати констатувального етапу довели, що всі відібрані нами групи – однорідні, тому їх можна було залучати до експериментального навчання. Дані діагностування, отримані на контрольному етапі, засвідчили наявність розбіжностей між студентами цих сімох груп. Це демонструє графік середніх інтегральних оцінок готовності (рис. 1).

З нього простежуються тенденції близькості між середніми в групах ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3, ЕГ4 і в групах ЕГ5 і ЕГ6. Для доведення цієї близькості застосовуються статистичні критерії, для чого формулюються дві альтернативні гіпотези: H_0 – між відповідними групами існують лише випадкові відмінності; H_1 – між цими групами існують не випадкові відмінності. Однорідність чотирьох груп (ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3 і ЕГ4) перевірялася за допомогою критерію Крускала-Волліса [8, с. 195], а відсутність розбіжностей між ЕГ5 і ЕГ6 за критерієм Манна-Вітні [8, 193]. Розрахунки здійснювалися для кожного компонента і засвідчили від-

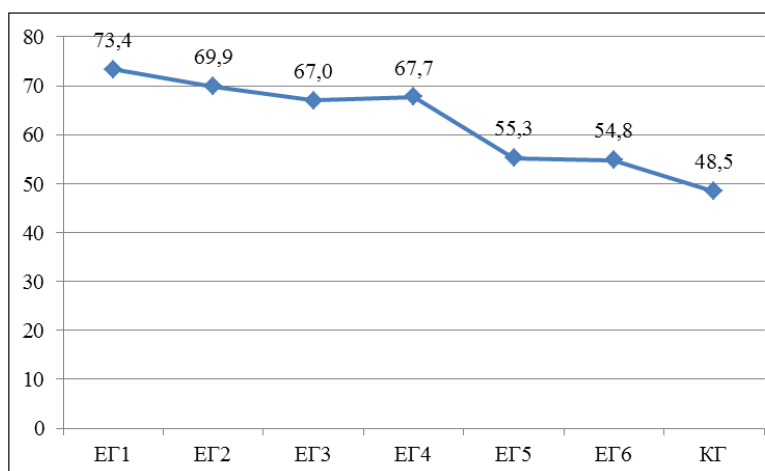

Рис. 1. Графік середніх інтегральних оцінок готовності на контрольному етапі циклу 1

сутність розбіжностей між першою сукупністю груп (ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3, ЕГ4) і другою (ЕГ5 і ЕГ6) (табл. 2, Цикл 1).

Отримані результати довели можливість поєднання студентів з різним рівнем знання англійської мови при роботі з НКП. Також опитування респондентів, які працювали з НКП на всіх етапах роботи з текстом, дало змогу виявити основні складності роботи з НКП такі як: мерехтіння екрану, неможливість адаптації існуючих НКП до вимог традиційного заняття з іноземної мови та надмірність комп'ютерних ефектів. Ці проблеми здебільшого були усунуті і оновлена НКП використовувалася в експериментальній роботі на другому циклі.

В експериментальному дослідженні циклу 2 приймали участь три групи ЕГ1' (28 осіб), ЕГ2' (25 осіб) і КГ' (23 студенти). На констатувальному етапі цього циклу була доведена відсутність розбіжностей між цими трьома групами, що дало змогу залучити їх до формувального етапу. Після контрольного етапу були отримані результати, згідно з якими студенти ЕГ1' продемонстрували найкращі результати. Не виявлено жодного студента з низьким рівнем сформованості читацької компетентності, 82,1% майбутніх фахівців з середнім рівнем і 17,9% – з високим. Середнє значення інтегральної оцінки читацької компетентності в ЕГ1' дорівнювало 69,7, в той час як в ЕГ2' – 50,9 і в КГ' – 46,3. Порівняння цих груп за допомогою критерію Крускала-Волліса довело існування не випадкових відмінностей між цими трьома групами (табл. 2, Цикл 2).

Висновки. В результаті проведеного двоциклового експерименту було доведено існування розбіжностей в сформованості читацької компетентності у студентів експериментальних і контрольних груп. Статистично значуща різниця була досягнута передусім за рахунок впровадження НКП “English for Philologists: aspect of reading”, що свідчить про її ефективність.

Пропозиції. Наступним етапом, на нашу думку, повинна стати розробка методичних рекомендацій для викладачів, які будуть запроваджувати використання НКП “English for Philologists: aspect of reading” для формування читацької компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Показники перевірки статистичних гіпотез

Порівнювані групи	Компонент	Емпіричне значення критерію	Гіпотеза H_0
<i>Цикл 1</i>			
ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3, ЕГ4	Мотиваційний	1,16	приймається
	Інформаційний	6,34	приймається
	Когнітивний	4,46	приймається
	Інтерактивний	4,40	приймається
	Рефлексивний	3,79	приймається
	Читацька компетентність	3,45	приймається
ЕГ5, ЕГ6	Мотиваційний	44,5	приймається
	Інформаційний	56,5	приймається
	Когнітивний	39,0	приймається
	Інтерактивний	34,5	приймається
	Рефлексивний	34,5	приймається
	Читацька компетентність	42,5	приймається
<i>Цикл 2</i>			
ЕГ1', ЕГ2', КГ'	Мотиваційний	43,46	відхиляється
	Інформаційний	52,09	відхиляється
	Когнітивний	50,21	відхиляється
	Інтерактивний	52,42	відхиляється
	Рефлексивний	49,78	відхиляється
	Читацька компетентність	52,35	відхиляється

Список літератури:

1. Безкоровайна Л.В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з туризму-знавства у вищих навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Лариса Вікторівна Безкоровайна. – Запоріжжя, 2018. – 722 с.
2. Вдовіна Т.О. Методика навчання майбутніх учителів іноземної мови читання англійських художніх текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Вдовіна Тетяна Олександрівна. – Дрогобич, 2002. – 282 с.
3. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2008. – 278 с.
4. Діагностика успішності учителя / [упоряд. Т.В. Морозова]. – Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. – 160 с.
5. Каменський О.І. Методика формування англомовної компетенції студентів економічних спеціальностей засобами комп'ютерних технологій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання іноземних мов : германські мови» / О.І. Каменський. – Одеса, 2009. – 21 с.
6. Коробейнікова Т.І. Формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх учителів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання іноземних мов : германські мови» / Т.І. Коробейнікова. – Київ, 2013. – 23 с.
7. Лаврентьева Г.П. Методичні рекомендації з організації та проведення науково-педагогічного експерименту / Г.П. Лаврентьева, М.П. Шишкіна. – К.: ПІТЗН, 2007. – 72 с.
8. Москалець О.О. Навчання студентів-філологів письма англійською мовою з використанням комп'ютерних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Москалець Олена Олександрівна. – К., 2009. – 274 с.
9. Окопна Я.В. Професійно орієнтоване навчання діалогічного мовлення майбутніх працівників сфери обслуговування (німецька мова після англійської): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання іноземних мов : германські мови» / Я.В. Окопна. – Одеса, 2012. – 20 с.
10. Пакулина С.А. Методика діагностики мотивації учения студентів педагогічного вуза [Електронний ресурс] // Электронный журнал PSYEDU.ru. – 2010. – № 1. – 11 с. – Режим доступа: <http://psyedu.ru/journal/2010/1/Pakulina.phtml>.
11. Пшенична О.С. Діагностика готовності майбутніх фахівців з менеджменту організацій до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності : науково-методичне видання / О.С. Пшенична [наук. ред. Г.В. Локарева]. – Запоріжжя: ЗНУ, 2011. – 140 с.
12. Пшенична О.С. Основні аспекти організації та проведення педагогічного експерименту в умовах вищого навчального закладу / О.С. Пшенична // Вісник Запорізького національного університету : Педагогічні науки. – 2014. – № 1(22). – С. 153-159.
13. Радецька С.В. Методика навчання майбутніх економістів професійно спрямованого читання англійською мовою з використанням комп'ютера: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Світлана Валеріївна Радецька. – К., 2004. – 260 с.
14. Руденко В.М. Математичні методи в психології : підручник / В.М. Руденко, Н.М. Руденко. – Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 304 с.
15. Сисоєва С.О. Методологія науково-педагогічних досліджень: підруч. для магістрів спец. «Педагогіка вищої школи» / С.О. Сисоєва, Т.Є. Кристопчук. – Рівне: Волинські береги, 2013. – 359 с.
16. Фетискин Н.П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп : учеб. пособ. / Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйлов. – Москва: Изд-во Института психотерапии, 2009. – 544 с.
17. Шварцер Р. Русская версия шкалы общей самооффективности Р. Шварцера и М. Ерусалема / Р. Шварцер, М. Ерусалем, В. Ромек // Иностранная психология. – 1996. – № 7. – С. 71-77.

Драч А.С.

Запорожский национальный университет

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ПРОВЕРКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ СРЕДСТВАМИ ОБУЧАЮЩИХ КОМПЬЮТЕРНЫХ ПРОГРАММ

Аннотация

Статья посвящена описанию экспериментальной проверки эффективности формирования читательской компетентности будущих учителей иностранных языков средствами обучающих компьютерных программ. Определены составляющие экспериментального исследования, рассмотрено содержание его этапов; проанализированы результаты полученных экспериментальных данных. Сформулирована гипотеза эксперимента, приведены данные экспериментальных срезов. Представлены методики диагностирования компонентов читательской компетентности будущих учителей иностранных языков, разработаны процедуры определения оценок по компонентам и вычисления интегральной оценки читательской компетентности, представлены особенности организации экспериментального исследования. С помощью методов математической статистики интерпретированы результаты эксперимента, подтверждающие выдвинутую гипотезу.

Ключевые слова: педагогический эксперимент, методы математической статистики, гипотеза эксперимента, читательская компетентность, учебная компьютерная программа.

Drach A.S.

Zaporizhzhia National University

THE EXPERIMENTAL VERIFICATION OF READERSHIP COMPETENCE FORMATION EFFECTIVENESS OF THE FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS BY MEANS OF EDUCATIONAL COMPUTER PROGRAMS

Summary

The article is devoted to the description of experimental verification of the readership competence formation effectiveness of the future foreign language teachers by means of educational computer programs. The components of experimental research are determined, the content of its stages is considered; the results of the obtained experimental data are analyzed. The hypothesis of the experiment is formulated, data of experimental sections are given. The methods of diagnosing components of the readership competence of future the foreign language teachers are presented, the procedures for determining the estimations for components and calculating the integral assessment of readership competence are developed, features of the experimental research organization are presented. Using the methods of mathematical statistics, the results of the experiment are interpreted, which confirmed the advanced hypothesis.

Keywords: pedagogical experiment, methods of mathematical statistics, hypothesis of experiment, readership competence, educational computer program.